

יומא סט

משה שווערד

1. שערים מצויינים בהלכה

קורא באיצטלית לבן. מכאן יש קצת מקור למה שנוהגים ללבוש קיטל ביוה"כ. וע"ע מה שכתבנו במס' ע"ז (לד. ד"ה בחלוק לבן) ובשמ"ב וקונ"א (ח"ג סי' קלא ס"ק כב).

2. ספר איזהו מקומן

מדקתני באיצטלית לבן משלו מכלל דקריאה לא עבודה היא - צ"ב מה צריך לדייק דלאו עבודה היא מדקתני באצטלית שלו, הלא הקריאה היתה בעזרת נשים שאינו מקום עבודה כלל, ועוד דמהיכי תיתי שתהא הקריאה עבודה - עי' חי' הגרי"ז.

3. ספר איזהו מקומן

וקתני אם רצה לקרות בכגדי בוץ קורא ש"מ בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן - לכאורה אף דניתנו ליהנות בהן מ"מ ד' בגדי הכהן גדול טעונין גניזה אחר עבודתן ואסור ליהנות בהן כדדרשינן לעיל יב: - עי' גבורת ארי. וע"ע מקדש דוד (לו. ג).

4. חידושי הריטב"א מסכת יומא דף סח עמוד ב

גמרא שמעת מינה בגדי כהונה מותר ליהנות בהם. פי' במקדש מיהת אפילו שלא לצורך עבודה דאילו חוץ למקדש ליכא למידק מהכא כי קריאה זו בעזרת נשים היתה כדאיתא לקמן.

5. תוספות הרא"ש מסכת יומא דף סט עמוד א

ותיפוק לי משום כלאים. תימה מאי שנא איסור כלאים דפשיטא ליה דאיכא ולענין איסור מעילה מספקא ליה אי ניתנו ליהנות בהן או לא, [1] וי"ל דלגבי מעילה שייך לומר לב"ד מתנה עליהם כדי שלא יבואו לידי מעילה, [2] ועוד י"ל כיון דניתנו ליהנות בהם דלא ניתנה תורה למלאכי השרת לא מיקרי קדשי השם דומיא דקדשים קלים.

6. תוספות ישנים מסכת יומא דף סט עמוד ב

ותיפוק לי משום כלאים. תימה מאי שנא איסור כלאים פשיטא ליה דאיכא וגבי מעילה מספקא ליה אי ניתנו ליהנות בהם אי לא וטעמא דלב"ד מתנה עליהם לא שייך הכא לומר שיהו קדושינן לחצאין [2] י"ל דלאו קדשי ה' נקראו לענין מעילה כיון שניתנו ליהנות בהם דלא ניתנה תורה למלאכי השרת והווי להו בלאו דמעילה דומיא דקדשים קלים וקדשי מזבח דלא חזו להקרבה לא הן ולא דמיהן. מ"ר:

7. רמב"ם יד החזקה הלכות כלאים פרק י

(לב) כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית.

[השגת הראב"ד - כהנים שלבשו בגדי כהונה וכו' א"א טעה בזה שהרי אמרו ביומא בפרק בא לו כהן גדול במקדש אפילו שלא בשעת עבודה מותר ומאי דקאמר (נמי) מפני האבנט שהוא כלאים אינו דאטו חושן ואפוד מי לית בהו כלאים]

8. ספר שאגת אריה - סימן כט

כלאים בציצית ובבגדי כהונה שלא במקום מצוה:

שאלה, הא דקיימא לן כלאים בציצית שרי רחמנא, אם הוא דווקא במקום מצוה, או אפילו שלא במקום מצוה, כגון לנשים, או בטלית שאולה דפטור מן הציצית, ואף על גב דאין לנו תכלת, מכל מקום נפקא מינה על ידי זה לכמה דיני ציצית וכמו שיתברר לפנינו בס"ד:תשובה, הנה עוד כיוצא בזה מצינו דשרי רחמנא כלאים בבגדי כהונה, וגם שם מצינו שנחלקו החכמים הקדמונים בזה אי שרי דווקא במקום מצוה כגון בשעת עבודה, או אפילו שלא במקום מצוה נמי שרי (יומא סט, א). ותחלה ראיתי לכאור הא דבגדי כהונה ואחר כך אבאר הא דכלאים בציצית:

הנה מצינו להרמב"ם שכתב בספ"י מהל' כלאים (הל' לב) כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפילו במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים ולא הותר בו אלא בשעת עבודה שהיא מצות עשה כציצית. וכן כתב בפ"ח מהל' כלי המקדש (ה"א ו"ב) בגדי כהונה מותר ליהנות בהן, לפיכך לובשם ביום עבודתו ואפילו שלא בשעת עבודה, חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנו, אסור לכהן הדיוט ללבוש אלא בשעת עבודה ע"כ. וכתב עליו הראב"ד בהל' כלאים, טעה בזה שהרי אמרינן במסכת יומא פרק בא לו כהן גדול (סט, א) במקדש אפילו שלא בשעת עבודה מותר, ובהל' כלי המקדש כתב על דברי הרמב"ם לא מחוור מן הגמרא הכי אלא כל היום מותר במקדש ע"כ. ובאמת אין זה השגה דהא דקאמר הש"ס במקדש אפילו שלא בשעת עבודה מותר, לאו אאבנט קאי ומשום כלאים, אלא אבגדי כהונה קאי, וקא משמע לן דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן ולבר מאבנט. די"ל דאסור שלא בשעת עבודה משום כלאים וכדברי הרמב"ם:

מכל מקום נראה לי ראייה ברורה לכאורה לדעת הראב"ד ז"ל דאפילו אבנט דכלאים הוא, שרי שלא בשעת עבודה, דהואיל והותר כלאים בבגדי כהונה בשעת עבודה, שרי לגמרי אפילו שלא בשעת עבודה. דאי לא תימא הכי תקשה לך הא דאמרינן בכולה תלמודא חטאת עוף באה על הספק ואינה נאכלת, (נזיר כט, א) נהי דאיכא תקנתא שלא לבא לידו ספק נבילה, דדילמא אינו בר קרבן, ומליקת חולין הוי נבילה באה שאינה נאכלת, הא מ"מ אכתי תקשה היכי משכחת לה דמביא חטאת העוף על הספק, הרי על כרחך צריך ללבוש בגדי כהונה בשעת עבודתה, ואפילו האבנט שהוא כלאים צריך ללבוש, שהרי מחוסר בגדים ששימש ק"ל דמיחל עבודה כדתנן ברפ"ב דזבחים (טו, ב). וחייב מיתה נמי כדאמר בסנהדרין פ"ט (פג, א) (ודילמא קרבן גמור הוא) והיאך רשאי ללבוש מספק, דילמא לאו בר קרבן הוא ואין חטאת באה בנדובה, והוה לי' חולין גמורים, נמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה ועובר על לאו דכלאי בגדים. אלא וודאי שמע מינה דכלאי בגדי כהונה לגמרי שרא רחמנא אפילו שלא בשעת עבודה. הילכך לית לן בה באה שלובש אבנט של כלאים בשעת עבודת חטאת העוף הבאה על הספק, אפילו אם תמצא לומר דהוה לי' חולין, לית לן בה בלבשת כלאים של אבנט:

וא"ת אם כן מאי מיבעיא לן התם בפרק בא לו, אי בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת עבודה או לא, תפשוט לן מהא גופיה, מדמביא חטאת עוף על הספק, ש"מ דניתנו ליהנות בהן, דאם לא כן דילמא לאו בר קרבן הוא ונהנה מבגדי כהונה שלא בשעת עבודה. הא לא קשה מידי, **דודאי לא דמי איסור הנאה דבגדי כהונה שלא בשעת עבודה לאיסור כלאים, דגבי איסור הנאה תליא מילתא בקדושה הבאה על ידי אדם. והילכך מהני בה לב בית דין מתנה עליהן להוציא מעות הקדש לחולין** כדאמר בר"פ בתרא דכתובות (קה א) שהרבה היו נוטלין שכרן מתרומת הלשכה אף שלא היה לצורך עבודה. **והרי להרמב"ם דס"ל דאבנט של כלאים שלא בשעת עבודה אסור, אע"ג דקי"ל בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן וכמ"ש הרמב"ם גופיה, ועל כרחך היינו טעמא משום דגבי איסור הנאה של בגדי כהונה שבא ע"י אדם, מהני לב בית דין מתנה עליהן, מה שאין כן גבי איסור כלאים שבא מאיליו ולא על ידי אדם, לא שרי לדעת הרמב"ם אלא בשעת עבודה, דאתי עשה ודחי לא תעשה אבל שלא בשעת עבודה לא:**

9. ספר איזהו מקומן

ולדברי הראשונים שפירשו שהוא תנאי ביי"ד - כתב המקדש דור (לו, ג, ד"ה וסנה זה) דנראה דאף למ"ד בגדי כהונה לא ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת עבודה, ואמרינן בסמוך דמ"מ לצורך עבודה שרי - הוא גם מתנאי ביי"ד ולא מן התורה, ובהא פליגי אי תנאי ביי"ד הוא דבמקדש שרי לגמרי, או דרך לצורך עבודה. וע"ע בחוקת היום.

10. ספר איזהו מקומן

בן האם אכילת הבעלים בקדשים קלים היא גם כפרה - במנחת חינוך (מנחה ק"ג) נקט דאינה מכפרת. אולם יעוי' באור החיים על פסוק זה ד"ואכלו אותם אשר כופר בהם" שכתב דמצד שהכהנים הם בעלים דאיל המלואים הוי כפרה "כי אכילת שלמים לבעלים תפעל הכפרה". וכן נקט שם גם הפנים יפות.

ואכלו אותם אשר כופר בהם מלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין:

בעניני אכילת קדשים:

אן ברש"י חולין קל: (ד"ה אלף) מבואר דלא רק אכילת כהנים בחטאות ואשמות היא כפרה, אלא גם אכילתן בחזה ושוק דשלמים.

גן האם אכילת הבעלים בשלמים שלהם יש בה קיום עשה דאכילת קדשים - נסתפק בזה הצ"ח בביצה יט:, וברמב"ם (מעשה"ק י: יא., וכן נספה"מ עשה פ"ט) משמע דרק כהנים איכא באכילתן קיום עשה, וכן דקדק מלשונו הרדב"ז מעשה"ק שם. ומאידך המנחת חינוך (קג. א.) הוכיח מפסחים נט. ורש"י שם דהבעלים מקיימין עשה, וכן נמי דעת הרמב"ן והרא"ש, וכן דעת היראים (סי' טז"ה).

11. משנה ברורה סימן ב

(ב) כשיקום - ר"ל כשיקום ויצא מתחת כיסוי סדינו שהיה מונח שם ערום כשפשט חלוקו יהיה עתה תיכף מכוסה כי יפול חלוקו על כל גופו מעצמו ועיין לקמן סימן רל"ט ס"ב לענין פשיטת החלוק. **המניח מלבושיו מראשותיו משכח לימודו. ואפשר אם מניח דבר אחר המפסיק בין ראשו לבגדיו (ז) אין קפידא.** וכן יזהר מללבוש ב' מלבושים יחד בפ"א כי קשה לשכחה. הקורא כתב שע"ג הקבר או המסתכל בפני המת משכח לימודו ועיין עוד בפמ"ג מדברים המחזיר הלימוד:

12. דף על הדף יומא דף סט עמוד א

בגמ': ומניחין אותן תחת ראשיהן וכו' אר"פ לא תימא תחת ראשיהן אלא אימא כנגד וכו' רב אשי אמר לעולם תחת ראשיהן וכו'. **בבאר שבע (על הוריות י"ג) הקשה על ש"ס דריש תמיד דהכהנים היו מניחים הבגדי כהונה תחת ראשיהן, הלא אמרו חז"ל דהמניח כליו תחת מראשותיו קשה לשכחה וכו', ותיירץ בבאר שבע וז"ל דהא אוקמינן התם דלאו דוקא תחת ראשיהן ממש אלא כנגד ראשיהן עכ"ל.**

והקשה בזה ש"ב, הגאון ר' פנחס פינקלשטיין זצ"ל - הי"ד אב"ד פאלעניץ בקובץ תפארת ישראל (מודו"ץ - שנה א' חוברת א' סי' י'): **אמנם לפענ"ד התירוץ הלז אינו מספיק רק לר"פ דמוקי לה כן כמבואר בתמיד (דף כ"ז) ויומא (דף ס"ט) משא"כ לרב אשי דאמר שם דלעולם תחת ראשיהן ממש וכו' קשה שוב כנ"ל וצ"ע.**

והנפלענ"ד לפי מה שמצאתי זה ראיתי בסידור יעב"ץ בסולם בית אל (סדר לבישה אות ב') שכתב דכשמניח דבר המפסיק אפשר דאין קפידא כו', שו"ר כי כן מביא במשנה ברורה לאו"ח (סי' ב') בשם

ספר מגן גבורים, והנה בש"ס יומא הנ"ל מקשה דילמא מיירי דמפסיק מידי ביני וביני, אלא דדחה הש"ס דזה אינו מועיל נגד איסור דכלאים משום דאפי' עשר מצעות זו על גבי זו וכלאים תחתיהם אסור לישן עליהם כו' ע"ש. ומעתה לפ"ז נגד האיסור דכלאים שפיר דחה ר"א דלעולם תחת ראשיהן ממש רק דבגדי כהונה קשין הם ואין בהן משום כלאים, אמנם לא כן לגבי החשש דקשה לשכחה, שוב שפיר מצי למימר דהי' מפסיק מידי ביני וביני דשרי כנ"ל, ולעולם תחת ראשיהן ממש, ומיושב ממילא קושיית הבאר שבע הנ"ל וק"ל. ובוה מיושבת ממילא גם הקושי' השני' של הבאר שבע הנ"ל דמדוע דחה הש"ס הנ"ל דלא מצי למימר תחת ראשיהן ממש מטעם דיש בבגדי כהונה כלאים כגון אבנט וכו', ולא דחה מטעם דקשה לשכחה ע"כ. אמנם להנ"ל אתי שפיר, דאי משום דקשה לשכחה הוי יכולין לומר דהי' מפסיק דבר ביני וביני כנ"ל, ולא כן נגד האיסור דכלאים דאינו מועיל דבר המפסיק, דאפי' עשר מצעות זו על גבי זו ג"כ אסור ודו"ק.

13. תוספות מסכת יומא דף סט עמוד א

כא לו תפילין מן הצד שריין – [1] פירש רש"י ולא חיישינן שמא ישן בהן ויפיה [2] אבל בפ"ק דתמיד (דף כז.) מפרש טעמא אחרינא דלא חיישינן דילמא מגנדר ונפל עלייהו ואיכא בזיון תפילין.

14. מהר"ץ חיות מסכת יומא דף סט עמוד א

שם אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן. נ"ב [1] מכאן יש ראייה דרק שבותי שבת הותרו במקדש ולא שאר איסורי דרבנן. דאל"כ אין מקום לקושית הש"ס כאן אף על גב דאסרו חכמים הצעה בכלאים מ"מ כהנים דזריזים מותר. ועיין יד מלאכי ח"ג סימן צ"ו שהביא כלל זה בשם המהרש"א פרק כירה. אולם לא הביא שום ראייה [2] ואפשר דכאן דהחששה בשעת שינה תכריך נימא ע"ז אינו מועיל כהנים זריזים דבשינה אין מועיל זריזות:

15. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף סט עמוד א

אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תכרך נימא אחת על בשרו הרי דהאי גזירה נמי הוה במקדש. נראה דאין להוכיח מכאן כחידושו של המהרש"א בשבת [מ"ב] דכל מה דאמרינן דאין שבות במקדש, ה"מ מילי דשבת שחכמים גזרו בו, אבל בשאר גזירות דברו חכמים גם במקדש. ולכאורה מפורש כאן כך דגזרו חכמים בהצעת כלאים גם במקדש. [עיין מהרצ"ח כאן].

ואין זה הוכחה כלל וכלל, [3] דהא פשיטא דכל מה דאמרו אין שבות במקדש ה"מ במידי דהוה עשייה לצורך מקדש בהא לא גזרו חכמים אבל כשעושה דברים רק לצורכו, וכגון לתת הבגדים תחת ראשו, דהוה רק לצורך עצמו, ואין למקדש שום צורך בהם. מ"ש מקדש מ"ש חוץ למקדש ובודאי גזרו בו חכמים. ובאמת הרבה אחרונים חלקו על המהרש"א דס"ל אין שבות במקדש הוה נמי בשאר גזירות שגזרו חכמים [ועיין שד"ח ח"א מערכת האלף אות רפ"ד].

16. ספר איזהו מקומן

אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תיכרך נימא אחת על בשרו - הרש"י ביצה יד: (ד"ה שמא) כתב בזה ב' פירושים: או דחיישינן שמא תיכרך נימא גסה שמחממת היא עצמה אותו מקום שמכסתו, או דאף לנימא דקה חיישינן, דמשויא שם לבישה כיון שעיקר הבגד מהנהו ומחממו מלמטה.

17. תוספות מסכת יומא דף סט עמוד א

קשין הן - תימה א"כ מאי היא דאמר בפ"ק דערכין (דף ג:) הכל חייבין בכלאים כהנים ליום וישראלים ופריך פשיטא ומשני כהנים איצטריך ליה סד"א הואיל ואישתרי לגבייהו כלאים בעבודה שלא בעידון עבודה נמי לישתרו קמ"ל וכו' והשתא כיון דקשין הן לא אישתרו כלאים לגבייהו ותירץ ר"ת דלבישה והעלאה דהוה דאורייתא אסירי אפילו בקשין אבל הצעה דמדרבנן לא גזרו בקשין ודלא כפרש"י שפירש קשין הן ומותרין בלבישה והעלאה ...

18. תוספות מסכת יומא דף סט עמוד א

בגדי כהונה היוצא בהן למדינה אסור - וכן משמע בפרק האיש מקדש (קדושין דף נד.) דאפ"ל בעזרה אסור לכתחילה ללובשן שלא לצורך עבודה דקאמר בגדי כהונה אין בהן מעילה לפי שלא ניתנה תורה למלאכי השרת פ"י שיוכלו להזהר להסירן מיד אחר עבודה ומשמע הא לכתחילה ללובשן אסור דבזה אפשר להזהר וא"ת הא אמרינן בפרק האומר בקידושין (דף טו.) גבי ינאי המלך הקם להם בציץ שבין עיניך אלמא שמותר להניחו אפילו חוץ למקדש וליכא למימר דמיד נורקה בו מינות דהתם משמע דאכתי לא נורקה בו מינות עד בתר הכי דקאמר ותורה שבכתב מה תהא עליה ולא אמר נמי התורה שבעל פה ומיהו למאן דאמר (לעיל ז:) דזוקא עודה על מצחו מרצה יכול להניחו כל שעה ואור"ת דלכולי עלמא יכול להניחו כל שעה מדכתיב ביה והיה על מצחו תמיד (שמות כח) ואף על גב דאיצטריך לדרשא אחריתי לעיל בפרק קמא (דף ז:) שלא יסיה דעתו ממנו ושאר יש לומר מדכתיב תרי זימני והיה על מצח אהרן והיה על מצחו נפקא ויותר היה נראה לומר דשלא כדון עשה שהניח הציץ מיהו הכא לא הוה מצי לאכוחי דנורקה בו מינות שכפר בכל התורה שבעל פה עד בתר הכי דדייק מדלא קאמר אלא תורה שבכתב מה תהא עליה.

19. ספר איזהו מקומן

ב] בגדר ההיתר ללובשן אף שלא בשעת עבודה: מבואר בתוס' כאן (ד"ה נגדי) שהותר שלא לפושטן תיכף אחר גמר העבודה, אך אסור ללובשן לכתחילה שלא בשעת עבודה, וכן ברש"י קידושין סו. במעשה דינאי המלך מבואר דאין צריך לפושטן תיכף בגמר העבודה. ברם מתוס' קידושין שם (ד"ה הקס) משמע דסבר דתיכף שאפשר חייבין לפושטן ושהייה בעלמא אסורה בהן. וכ"כ בשו"ת בית הלוי (ח"א סי' ג. יד.) דדיבורי התוס' הללו חולקין בענין זה. ועוד הוסיף בית הלוי (שם סוף ג') דמתוס' לעיל ריש כג: מוכח דס"ל דאפילו

ללובשן לכתחילה שלא לעבודה ליכא איסורא דאורייתא. וע"ע מש"כ המקדש דוד (קוס"י ל"ו).

ובדעת הרמב"ם - יעוי' מהר"י קורקוס (כלי המקדש ח. יא.) שמדקדק לשון הרמב"ם "לפיכך לובש אותן ביום עבודתו אפילו שלא בשעת עבודה", דסבר כתוס' כאן דא"צ לפושטן מיד, ויתר על כן סבר הרמב"ם דשרי ליה כל היום כולו שעובד בו ללובשן, אלא שנסתפק אם אף שפשטן שרי ליה לחזור וללובשן, או דדוקא אם לא פשטן.

וברמב"ם (צית הנמילה ח. ו.) ובמאירי בסוגיין פסקו דלא היו ישנים בבגדי כהונה אלא מקפלין אותן ומניחין כנגד ראשיהן, וביארו הכס"מ ומהר"י קורקוס דאף למסקנת הסוגיא דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן היינו דוקא דרך לבישה קודם שפשטן, אבל לאחר פשיטה אסור ליהנות בהן, ודלא כהריטב"א הנ"ל. וע"ע בבית הלוי (ח"א סי' ה. ז.)

20. ספר איזהו מקומן

ג] האם כשהותר ליהנות בבגדי כהונה שלא בשעת עבודה, הותר נמי מבגד כלאים כגון האבנט:

ב. ובפלוגתא זו נחלקו גם הרמב"ם והראב"ד (כלי המקדש ח. יא., כלאים י. לז.) דדעת הראב"ד שהותרו כלאים בבגד"כ, אך הרמב"ם סובר דלא שרי כלאים אלא בשעת עבודה ממש. [מיהו נראה פשוט דאף לצורך עבודה שרי, דהלא הוצאת הדשן חוץ למחנה יש הסוכרים (לעיל כג:) שאינה עבודה, ואפ"ה י"א שחייב ללבוש ד' בגדים ובהן אבנט דכלאים, ושרי לצאת חוץ למחנה, וע"ע לקמן אות ו'].
וביארו מחלוקתם הכס"מ ומהר"י קורקוס (כלי המקדש שם) כדפרשינן לעיל, דהראב"ד הבין כפשוטו דמסקנת הסוגיא דניתנו בגד"כ ליהנות אף שלא בשעת עבודה ואף כלאים

שבהן, והרמב"ם סבר מכח הגמ' דמנחות הנ"ל וכן מסתימות הסוגיא לעיל דנקטה בפשיטות דכלאים לא הותרו אלא בעידן עבודה ממש.

21. ספר איזהו מקומן

[המקדש דוד (א. ב. ד"ה הנה ציומא) מחדש דאכילת הכהנים בחזה ושוק דשלמים מותרת בירושלים בבגדי כהונה, דלענין היתר 'צורך עבודה' נראה שאין חילוק במקדש או במדינה, ואכילת שלמים אף היא בכלל "ואכלו אותם אשר כופר בהם" כמש"כ רש"י בפסחים נט. דהוא מצות עשה בכל הקרבנות. [ועי' בדברינו לעיל סוף סח: בגמ' ד"ה ואכלו אותם].

22. שפת אמת מסכת יומא דף סט עמוד א

בגמ' דמות דיוקנו של זה מנצחת לפני כו' לכאורה משמע דכן הי' רואה תמיד וקשה למה הי' באמת כן ואיזו צורך הי' שיהי' דיוקן של שמעון הצדיק מנצח לפניו, ונ"ל דתמיד הי' רואה דיוקן שר שלו ונעשה נס כעת שדיוקן של שמעון הצדיק הי' נראה לו כדיוקן שהי' רואה תמיד, ולפי' הפשוט י"ל שהוא ע"ד מ"ש הי' מתפלל בשלומה של מלכות, וכ"מ מהא דאמרו לו אפשר בית שמתפללים בו עליך ועל מלכותך כו'.

23. חידושי הרישב"א מסכת יומא דף סט עמוד א

כיון שהגיעו להר גריזים. תימה לרבינו אלחנן ז"ל דמשמע שלא עבדו בהר גריזים אלא לאחר כמה שנים בדורו של רבי מאיר דאמרינן בפ"ק דחולין (ו' א') דמות יונה מצאו להם בהר גריזים, ותירץ דכתייב גירי אמת הן לרבי מאיר ומ"מ בתחלתם היו מקולקלים ואח"כ הוכשרו ובדורו של רבי מאיר חזרו לקלולם הראשון.

24. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף סט עמוד א

ואיבע"א עת לעשות לה' הפרו תורתך. ולכאורה קשה דהיאך בא לעבור על ד"ת בדבר סגולי בתקוה שיציל דהא תנן לקמן [פ"ג א] מי שנשכו כלב שוטה אין מאכילין אותו מחצר כבד שלו. ופירש שם הרמב"ם בפ"י על המשנה כי חכמים סוברים כי אין עוברין על המצוות אלא ברפואה בלבד. ר"ל בדברים המרפאים בטבע, והוא דבר אמיתי, הוציאו הדעת והניסיון הקרוב לאמת אבל להתרפאות בדברים שהם מתרפאים בסגולתם אסור, כי כוחם חלוש אינו מצד הדעת ונסיונו רחוק, הרי לדברים דאין מתרפאין בדבר שאינו רפואה בטבע, אם זה גובל באיסור תורה והכא היאך ישתמש. וצ"ל שהיה בטוח בנס זה בלא שום ספק, ובזה מותר הוא. [עי' שו"ת מהרש"ם ח"ג סוסי' רכ"ה]. אך צ"ב דהכא הרי היה בזה גם פיקוח נפש. וא"כ ממ"נ אי היה יכול להציל צריך הוא להציל, ומה היה צריך לזה דעת לעשות לה' הפרו תורתך, ואין כאן שום הפרת תורה. וצ"ע.

25. ספר איזהו מקומן

חזן הכנסת נוטל ס"ת ש"מ חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב - לכאורה אמאי לא משני כגון שחלק הכהן גדול גופיה כבוד לסגן וכו' כדאמרינן בב"ב קיט: דכה"ג מותר לחלוק כבוד לתלמיד במקום הרב - עיי' תוס' סוטה מ: (ד"ה שמעט מינה-ג').

26. רש"י מסכת בבא בתרא דף יד עמוד ב

ספר עזרה - ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביה"כ.

27. תוספות מסכת בבא בתרא דף יד עמוד א

שלא יהא ספר תורה יוצא ונכנס כשהוא דחוק - וא"ת והלא לא היו מוציאים אותו מן הארון דהא אסור ליכנס בבית קדש הקדשים וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאין וי"ל דלצורך כדי לתקן שרי ליכנס בבית

קדש הקדשים כדאמרינן בעירובין (דף קה.) וה"נ יכולין ליכנס שם כדי לתקן ספר תורה כדי שלא יתעפש ויתקלקל וגם משחרב משכן שילה עד שבנה שלמה בית המקדש היו יכולין להוציאו מן הארון ולעיין בו.

28. רש"י מסכת בבא בתרא דף יד עמוד א

ד"ה שלא. וביורה"כ לא אשכחן כו'. ורש"י שכתב לקמן ע"כ בד"ה ספר עזרה ס' שכ' משה ובו קורין כו' וכ"ג ביוה"כ. נ"ל דמייירי בבית שני שלא היו הארון וביומא (נ"ב ב) לא חשיב הס"ת בין אותן דברים שנגנזו עמו. ועוד הרי כתב י"ג ס"ת כדאיתא במדרש ס"פ וילך. ואולי היה בב"ש אחת מהן. אך עכ"ז ראייתם מדלא אשכחן כו' אינה ראייה דהתם איירי בב"ש וכדאמרי' שם

29. חשק שלמה מסכת בבא בתרא דף יד עמוד א

תוס' ד"ה שלא כו' וא"ת והלא לא היו מוציאין אותו וכו' וביום הכפורים לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציא עכ"ל. נ"ב עי' בספר ראשית בכורים למר אחי הגאון זצ"ל דף כ"ה שהעיר על דבריהם ז"ל דמאי ראייה מהא דלא נזכר בסדר יומא הלא כל סדר היום שנשנה שם הכל מבית שני קמייירי דהא מוקים לה התם דף נ"ב דהא דתנן שם הגיע לארון דבמקום ארון קאמר משום דבבית שני כבר נגנז הארון וא"כ גם הס"ת נגנז עמה ואף לר"י דהיתה מונחת על הארגז ששלחו פלשתים הלא גם הוא נגנז עם הארון ולא הי' הס"ת מונחת עוד בק"ק בבית שני אבל בבית ראשון שפיר י"ל דהכה"ג הי' מוציא אותה ביוה"כ לקרות בה וכמו שכתב רש"י כאן לקמן עמוד ב' דמשו"ה נקראת ספר עזרה שבו היו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכה"ג ביוה"כ [ואני מוסיף על דבריו דאף ד"ל דהתוס' מקשים לפי סתמא דמתני' דיומא שם דתנן משניטל ארון ואמרינן דס"ל דארון גלה לבבל מ"מ כיון דבבית שני לא היה ארון ע"כ דהס"ת היתה עומדת באיזה בהכנ"ס בירושלים סמוך לעזרה [ועי' רש"י שם דף ס"ח ע"ב ד"ה בהכנ"ס] וא"כ אינו ראייה מהא דלא אשכחן דהוי מוציאין ואולי דכוונתם דמ"מ לא הוה משתמיט תנא למתני דבבית ראשון היו מוציאין אותה מהארון ביוה"כ וק"ל] ובמו"ק י"ח ע"ב משמע גם בבית שני הי' נמצא הס"ת ההיא ע"ש ברש"י ד"ה אפילו בספר עזרא ובחידושי הארכתי בזה ואכ"מ:

30. הערות הגר"ש אלישיב מסכת יומא דף סח עמוד ב

חזן הכנסת וכו'. ופירש"י בית הכנסת היה סמוך לעזרה בהר הבית, מבואר מרש"י דחזן הכנסת היה נוטל את הס"ת מביהכ"נ ושם היה מונח, ולכאורה תקשה מה שכתב רש"י בב"ב [י"ד א] ארון שעשה משה וכו'. ואמה וחצי רחבו וכו', נשתיירו שם שני טפחים שבהן ס"ת מונח, ופירש"י בהמשך שם [י"ד: ד"ה ספר עזרה] ספר שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל, וכה"ג ביוה"כ, מבואר דהיו לוקחים את הס"ת מהארון.

ולא קשיא מידי דודאי התם איירי בזמן שהיה ארון ואז היו לוקחים הס"ת מהארון בקה"ק לקרות בו ביוה"כ והיה כה"ג מוציא כשהכניס המחתה, והיה יוצא ריקם, וכן מכניסו כשבא להוציא הכף והמחתה, שהרי נכנס ריקם, אבל משנתנו ביומא הרי איירי בבית שני שלא היה ארון, א"כ לא היה הס"ת בקה"ק, והיו מחזיקים אותו בביהכ"נ הסמוך לעזרה.

התוס' שם [ד"ה שלא היא ס"ת יוצא ונכנס שהוא דחוק] הקשו והלא לא היו מוציאים אותו מן הארון, דהא אסור ליכנס בבית קה"ק וביורה"כ לא אשכחן בסדר יומא שהיה מוציאו. הרי שהתוס' פליג בזה על רש"י ומה שכתב דלא מצינו בסדר יומא שהיה מוציאו, פלא הוא, דהא כל סדר יום הכפורים שבמשנה איירי בבית שני שלא היה ארון, וא"כ מהיכן יוציאו, וצ"ע.

31. דף על הדף בבא בתרא דף יד עמוד א

בגמ': שלא יהא ספר תורה וכו'. בתוד"ה שלא יהא כתבו שלא מצינו בסדר עבודת יוה"כ במס' יומא שהוציאו את הס"ת מקה"ק לקריאה. אולם רש"י בע"כ בד"ה 'ספר עזרה' כתב שקראו ביוה"כ בס"ת המונח בקה"ק.

בקשר לקושית התוס' שלא מצינו שהוציאו ס"ת מקה"ק, כתב ידי"ג הרה"ג ר' אברהם מרדכי מרקסון שליט"א: חשבתי שיתכן שכאשר נכנס לקה"ק עם הקטורת, בצאתו הוציא עמו הס"ת. ולפי זה נתרץ מדוע לא הוציא עמו את הכף הריקנית, שתמהו ע"ז כל המפ' מדוע השאיר כף ריקה בקה"ק. לפי הנ"ל

יתכן כי אין מן הכבוד לשאת ס"ת עם הכף הריקנית. (וכשנכנס אחה"צ להוציא את הכף והמחתה, הכניס עמו את הס"ת חזרה).

ושמעתי לתרץ בפשטות, שכהן אחר הוציא הס"ת מקה"ק, ולכן לא נזכר בסדר יומא, לפי שלא נעשה על ידי הכה"ג. ובסדר יומא נזכר רק מה שעשה הכה"ג עצמו. אך יש לעיין אם אין עדיפות שיכנס לקה"ק דווקא הכה"ג, כמו שמצינו בסוף עירובין שעדיף לתקן בקה"ק על ידי כהנים ולא זרים.

32. ספר חזון איש [יו"ד ס' קס"ז אות ג]

עפי' נגוננו נתחננו, וכנה צומן שמקדש ראשון קיים היו קורין
צס"ת שכהן משה, אבנ צנית בני נראה דגא היה נהס ס"ת שג
משה כמו שגא היה נהס ארון הקדש כדאמר יומא י"ג ב', וגם
צצ"ג היה ס"ת מיוחד שהיו קורין צו ציוה"כ והמנך בהקדש,
ואצ"ג דהס"ת היה צצכ"ג כדתנן גס ס"ה צ' ומשמע שהיו
ליצור מחפנין גס צצכ"ג מ"י נא היו קורין צס"ת המיוחד נכ"כ
וגמך, וס"ת זה היה נגל נתחננו כיון שאין קורין צו חמיד, וכן
ל"ג דגמא ח"ו שכהן נעיל דגא היו קורין צס"ת שג משה ח"ך
צצית ראשון דל"כ היה לו נהזכרו צסדר יומא שהרי שני גס גס
סדר הראשון כדתנן גס י"ג צ' הגיע גארון כ"ו ושג י"ג צ'
משמע גארון כ"ו וצ"כ ה" דאמר הכה"ס"ת שג משה נתחננו
היו ס"ת שקורין צעזרה ציוה"כ, והכו פירושו אפי' שג משה
היה נגל נתחננו כיון שאין קורין צו חמיד וכש"כ ס"ת המונה
גארון.

33. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת יומא דף סח עמוד ב

שם. ויש לבאר אמאי היו צריכים לביהכ"ג סמוך לעזרה, ולא היה די להם בעזרה עצמה. ולכאורה היה נראה בפשיטות דהרי לעזרה לא היה גג, וא"כ היו חשופים האנשים לגשם ושמם, ולכן עשו ביהכ"ג סמוך, עוד נראה דהרי היו מן הטמאים שלהר הבית היה מותר להם ליכנס ולא לעזרה, וכגון הא דאיתא בנשים [פ"א מ"ה] דטמא מת וטבול יום אין נכנסים לעזרת נשים, ומדרבנן, ולהר הבית כן נכנסים, ולכן תיקנו לעשות ביהכ"ג בהר הבית סמוך לעזרה, לאותם שמעוכבים כניסה לעזרה.

34. ריטב"א על יומא דף כה/א

אין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד. פרש"י ז"ל דכתיב בדוד (ויקם) וישב לפני ה', ואע"ג דבימי דוד לא ה' שם אלא משכן שהיה בשילה או בנוב וגבעון, אף שם היה מקום מקודש כעין עזרה שאין בו ישיבה לאחרים:

35. שערים מצויינים בהלכה

ויצעקו אל ה' כו', בייא בייא. פרש"י לשרן
זעקה וקובלנא. ומזה הוכיח בשו"ת
אמרי דוד (סי' קעב) דאם משמיע באמצע
עבודת התפלה גניחה וצעקה "רבש"ע"
וכדומה, אין בזה דין הפסק, שהרי הכא
אע"ג דעמדו בתפלה אפ"ה צעקו בלשרן
בייא בייא, עי"ש שהאריך בזה. אולם יש
שכתבו שאין לעשות כן לכתחילה, וע"ע
בדברינו במס' ברכות (כד: ד"ה היה עומד
בתפלה) בענין זה.

מה שכתבנו במאמר "גדר ציווי העקידה", כרך ב, עמ' 5–194 שהבאנו דברי המהר"ל בזה העמוקים מאד, עיין שם].

והרמב"ם כתב עוד (במורה נבוכים שם פרק מו) ששעירי חטאת באים לכפר על "וישחטו שעיר עזים", היינו הטא מכירת יוסף; והענין שגדר הקרבן הוא כעין רפואת הנפש שצריכה לרדת לעומק, ובדקי דקות עדיין שורש חטא זה קיים, והרפואה צריכה להיות בשורש החטא דוקא.

ב

יצרא דעבודה זרה

אבל יש להוסיף שהדבר עוד הרבה יותר עמוק מזה. ידוע שכל הגדול מחברו יצרו גדול ממנו (סוכה נב.). וכבר כתב הרמב"ם (ריש הלכות עבודה זרה) שהתחלת ענין עבודה זרה היתה בטעות דקה מאד בעבודת ה'. עיין מה שכתבנו בזה בכרך זה במאמר "יצר הרע דעבודה זרה". ועד כמה היתה הטעות דקה מן הדקה אפשר לראות מזה שאף אנוש מן הטועים היה (רמב"ם שם) והרי אנוש, הדור השלישי לאדם הראשון, היה מהשלושה שגולדו בצלם ודמות (ב"ר פ' כג). וכבר ביארנו בענין מנשה ורב אשי (עיין בכרך זה, מאמר "סוד התיקון שבגלות") שהיצר הרע של עבודה זרה היה לפי גודל ההשגות הרוחניות שבתקופה ההיא.

ודבר זה מפורש בגמרא (יומא טז; סנהדרין סו.) שכאשר ביטלו אנשי כנסת הגדולה את היצר הרע של עבודה זרה "גפק כגוריא דנורא מבית קדש הקדשים. אמר להו נביא לישראל היינו יצרא דעבודה זרה". והנה פלא הוא ואין להבינו, איך זה יצא יצרא דעבודה זרה דוקא מבית קדש הקדשים, שהוא עיקרו ולבו של בית המקדש? אלא הביאור כנ"ל. שיצר זה שייד דוקא במדרגות גבוהות. וכן מה שנדמה להם "כגוריא דנורא", היינו בצורת גור אריה של אש, מרמז שיצר זה בא דוקא מהתלהבות בעבודת ה' ומטעות דקה בקדש קדשים זה, כי בבית ראשון היתה האש רבוצה על המזבח כארי (יומא כא.). [וכן מה שדוקא נביא אמר להם "היינו יצרא דעבודה זרה", הטעם הוא שכל זמן שהיו בישראל נבואה ונסים גלויים היה בהם גם יצרא דעבודה זרה (כמו שמבואר בכרך ג, עמ' 277), כי דוקא בדרגה הגבוהה של השפע הנבואי שייכת יצר עבודה זרה, כנ"ל; ועל כן הנביא הוא שהכיר יצר הרע זה].

נמצא שגדולי ההשגה הראויים לבית המקדש והשראת השכינה הם אשר צריכים לקרבנות שהם כתיבם בפני עבודה זרה כמו שכתב הרמב"ם, ועלינו לצפות מתי נגיע שוב לדרגה זו של בית המקדש, רוח הקודש ונבואה,

ואף אם כרוכה בה הסכנה של טעיות כנ"ל, הלא אז תחדש גם עבודת הקרבנות שחגן עלינו מסכנה זו.

שעטנו

שתי מדות עיקריות באדם — גבורה וחסד. גבורה היא בחינת הצטמצמות והתרכוז אל עצמו, אם משתמש בה האדם לצד הרע, היינו כלפי חוץ. הריהו שורש הנטילה, הגזילה והאכזריות. אך אם זוכה להפכה לטוב, כלפי עצמו, משתמש בה ליראת שמים ולשבירת היצר. המשתמש בגבורה לבד הוא בסכנה שיטור לצד הרע, ועל כן מוכרח הוא להמתיקה, על ידי שישתמש בחסד שבגבורה; היינו שיראת שמים שלו תכריחנו לעסוק בחסד. (עיין כרך ב, עמ' 161). [בדרך זו ביאר ר' צדוק הכהן ז"ל הא דאיחא בגמרא (מכות י"ע"א) שבגלעד ובשכם "שכיחי רוצחים", כי גלעד ושכם הם ממנשה ואפרים והם הלכו בדרך אביהם יוסף, דהיינו כבישת היצר וקדושה יתירה, ומי שהוא קשה לעצמו עלול להיות קשה גם לאחרים, ומזה יכול לבוא גם לרציחה ח"ו אם איננה ממותקת בחסד].

מי שמדתו חסד עדיין צריך הוא לגבורה, כי בלא זה הוא בסכנה ש"יתחסד" עם יצרו ויפול לתהום התאוות. הרי מצאנו בפרשת העריות "חסד הוא"; היינו חסד דטומאה. (הפתגם העממי אומר: "מי שנוח במדות הוא בעל תאוה"; היינו משום שמי שנוח במדות בטבעו, בלי ביקורת הגבורה, בדרך כלל יהיה גם נוח ליצרו). כדי שהחסד שלו יהיה נח בקדושה מוכרח שישתמש גם בגבורה. והיינו גבורה שבחסד; פירוש, יראה, לשמרו מחסד שבטומאה. ויש עוד בחינה בחסד שבטומאה, והיינו מי שאוהב את עצמו ועושה חסד כדי שירגיש במעלת עצמו, ומתגאה בו בלבו. אור החסד נגלה לשכלו, ואולי גם לרגשותיו, אבל לא חדר אל פנימיות לבו. עדיין "אלי כתיב", שהוא היפך תוכן החסד האמתי.

**

נמצא שמי שלא תיקן את נפשו, בין שטבעו מצד הגבורה או מצד החסד, עלול הוא להיות שקרע בטומאה; כי השאיפה להנאת עצמו, בין מצד הממשלה באחרים, בין מצד התאוה, היא היא הטומאה.

ויש שמשתמש בחסד ובגבורה, ומגביר את הטומאה שבו, כי יתכן שבעל

נאמר בכלל הרבנים, גיטסהר, שנת תשי"ז. (א).

רבי יצחק בר' יוסי הוה אתי מקמוטקיא ללוד, פגע ביה רבי יהודה א"ל רבי יצחק תאמר דחבירנא חכימי מתניתא, אתערדו להאי ענינא דיצר הרע יתנשי מן עלמא בר ההיא שעתא לזיווגא. א"ל חיך הכי אצטריך יצר הרע לעולם כמטרא לעולם, דאלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי.

כלומר, בקשו חכמים לבטל את כוח היצר הרע של התאוה, אך חששו שאם יעשו כן תבטל יחד עם היצר הרע העונג והשמחה שבלימוד התורה. הביאור לזה הוא שיסוד ושורש שמחת הלימוד אחד הוא עם יסוד ושורש התאוה, ששניהם הינם היבטים שונים ליסוד המים. השימוש ביסוד זה תלוי ברצונו של האדם, האם רצונו לנתב ולהשתמש בכוחות אלו לצורך לימוד התורה מתוך שמחה וחשק, או שמא בוחר הוא לנצל כוחות אלו להגביר את יצרו הרע ואת חשקו לתאוות הגוף. לו היו חכמים מבטלים כוח זה הרי שממילא היו מבטלים אף את האפשרות ללמוד תורה בשמחה מכוח אותו היסוד שהוא יסוד המים.

ובענין זה של 'בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין' נמצא דבר מעניין בתורת הנסתר, שדרשו בזהר (מדרש הנעלם תולדות דף קל"ח ע"א),
ז"ל:

וישאר יצר וחשק זה, רק דאתלבן מרשעו. על זה אמר כי תעבור במים אתך אני, שהשם יתברך יברר שיהיה החשק לחמידו דאורייתא. ובנהרות לא ישטוף המים הזדונים, רק שעל ידי יזכה לדברי תורה. וכן דוד המלך ע"ה שנכתב עליו שפגם בענין זה שתלו בו כדי להורות תשובה שאם חטא יחיד כו', אמר גם כי אלך בנאי עצמות לא אירא רע', והיינו פגם זה שנקרא רע בזהר הקדוש. ובגמרא 'כי אתה עמדי' כענין מה שנאמר 'כי תעבור במים אתך אני'.

'שבטך ומשענתך המה ינחמוני', והוא מה שמוצינו קבל עליך יסורין. וזהו 'שבטך' שמרים השבט, 'ומשענתך' שנעשה מזה משענת, שנדרש על דברי תורה כמו שאמרו 'המה ינחמוני' ויהיה תועלת מזה 'ושבתי בבית ה' לאורך ימים', שזה היה כל בקשתו 'שבתי בבית ה' כל ימי חי', שבשבת כל ישראל יושבין בבית ה' בהיכלא דמלכא. ועל זה אמר 'אחת שאלתי וגו' שבתי בבית ה' כל ימי חי'. ועל זה אמר 'כי אתה עמדי', שיהיה נעשה מהיצר הרע חמידו דאורייתא 'ושבתי בבית ה' לאורך ימים'.

כלומר, אף לעתיד לבוא עדיין יהיה יצר הרע קיים, כי כוח היצר היא אותו הכוח בו אנו משתמשים ללימוד התורה בשמחה. אך לעתיד לבוא יתחפך ויתלבן היצר ולא יהיה רע'. בזה יש לבאר את בקשת דוד המלך שיתבטלו כל התאוות כדי שיוכל לעסוק תמיד בדברי תורה מתוך שמחה - 'שבתי בבית ה' כל ימי חי'.

וכתב בספר קומץ המנחה (בראשית ב', י"ב), הבאנו מדבריו לעיל, ז"ל:
ויסוד המים המוליד תאוה כידוע, ולכך אין מים אלא תורה שתיקון התאוה ע"י התורה כמ"ש.

וכתב בפירוש הגר"א למושלי (ב', י"ט), ז"ל:

לזה אומר שלא ישיגו אורחות חיים תיכף כשאר יסורו מנמה והולכים למלאות תאותם לא ישיגו כלל אורחות חיים, כי התאוה הוא היפך התורה.

כלומר, אין חלל בעולם כלל, ומי שאינו עוסק בתורה צריך למלאות את תאותו, כי לא יתכן שאדם יבטל יסוד זה ללא לימוד התורה, והוא ע"פ היסוד הנ"ל. ובמקום אחר ביאר הגר"א (משלי כ"ה, כ"א) ששורש התאוה וחדות התורה אחד הם ביסוד המים. וע"כ המתאוה לתורה הוא סוד המים. והוסיף לבאר שמה שכתבו חז"ל שלעולם ילכוד אדם תורה שלא לשמה, הכוונה שאפילו כאשר לומד הוא שלא לשמה, מכל מקום משתמש הוא בכוח זה, וע"כ אין יכול היצר הרע ללכודו ברשתו כי כוח זה מיוחד הוא כבר ללימוד התורה.

וכתב בפרי צדיק (בראשית אות י"א), ז"ל:

מה שאין כן נגד קליפת ישמעאל, דאיתא בזהר הקדוש איצטריך יצר הרע לעולם כו', דאלמלא יצר הרע חדוותא דשמעתא לא ליהוי, ואף לעתיד

38. דף על הדף יומא דף סט עמוד ב

בגמ': למה נקרא שמן אנשי כנה"ג כו' אתא משה כו' אתא ירמיה כו' אתא דניאל וכו' אתו אינהו ואמרו אדרבה זו הוא גבורתו שכובש את כעסו שנותן ארך אפים לרשעים ואלו הן נוראותיו שאלמלי מוראתיו של הקדוש ברוך הוא האיך אומה אחת יכולה להתקיים בין כל האומות כו'. בזה ביאר האדמו"ר ר' יואל מסאטמר ז"ל מה שאומרים בתחנון בשני והמישי "עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר", כלומר עד מתי יהי תפארת של הקדוש ברוך הוא מה שנשבו ישראל בין האומות, ותפארתך יהי על ידי צר, שהן הן גבורותיו שכובש כעסו ועם ישראל קיימת כשה אחת בין שבעים זאבים, אלא אנו מתפללין שעוזך ותפארתך יהי ע"י ביאת המשיח שעין לא ראתה הניסים והנפלאות שיהיו אז.

39. ספר אור גדליהו- סוף פרשת בשלה

חמירת השירה היחה כנצואה, והשגת
הנצואה היחה כפי מדריגתם, ואף שצעת
השירה הי' לכל צנ"י השגה צדגת הנצואה
של משרע"ה, צבחינת "זה הדצר", שהרי
פרשה זו נכתבה בחורה, ולכן מלינו שהיו כל
צני ישראל מתנצחין צסגנון אחד, אף שכל
נצואה יש כלל של אין שני נציאים מתנצחין
צסגנון אחד, אבל כאן שהיחה נצואתם
צבחינת זה הדצר אין שייך כלל זה, כי כולם
ראו את הדצר כמו שהיא צעלם, אבל כיון
שהם השיגו ע"י גלותם צמנרים רק הי' ימלוך
אמרו רק הי' ימלוך, ולא הי' להם אז צהירות
ההשגה צמנרים של הי' מלך, שלא צאו לדי
גמר ההשגה לראות שהי' מלך צהכוה, וכיון
שלא צאו לדי השגה זו, לא אמרו יותר מכפי
השגתם, וכמו שמלינו צחז"ל (יומא סט.)
שירמיהו הנביא לא אמר הנורא, ודיאל לא
אמר הגבור משום איכה הן גבורותיו איכה הן
נוראותיו, וכלשון הגמרא שם שהקצ"ה אמיתי
היא, ואף שהם ג"כ ידעו שהן הן נוראותיו הן
הן גבורותיו, אבל לא הי' להם זה הידיעה
צצהירות שיאמרו כן, וכיון שלא צאו לדי
השגה זו ע"י גלות מנרים כיון שלא השלימו
השעבוד לא היחה הגאולה השלימה, וזה
כונת חז"ל.

בהשירה אמרו "הי' ימלוך לעולם
ועד" ואמרו חז"ל צמכילתא שאילו אמרו הי'
מלך לעולם ועד "לא היחה אומה ולשון
שולטת צכן לעולם, אלא אמרו הי' ימלוך
לעולם ועד, לעתיד לבא", ובודאי אין הפירוש
שהדצר תלוי צחמירה לחוד, שאילו אמרו מלך
צלשון הוה הי' צזה גאולה העתידה, וכיון
שאמרו רק ימלוך צלשון עתיד גרמו שלא יהי
צזה שלימות הגאולה, רק הפי הוא
שהחמירה שלהם היחה כפי השגתם, כי